

EEN BURGEMEESTERSPOTRET IN ANEKDOTES.

door Hans Wiersma

Toen de Nederlandse politiek, provinciaal en landelijk, te maken kreeg met het fenomeen “Boer Koekkoek”, had de gemeente IJsselmuiden al een intensieve kennismaking achter de rug met een ander, sympathieker fenomeen van primitief boerenverstand: Burgemeester G. A. (“Gait Abram” zei de volksmond) van Engelen. Hij was de eerste naoorlogse burgemeester van de kort voor de oorlog uit een fusie van vijf kleine gemeenten rondom Kampen ontstane, grotere gemeente, in de volksmond gemakshalve “Groot IJsselmuiden” genaamd.

Als raadslid en wethouder was hij, een man van Zalker boerenafkomst, reeds vóór de oorlog door de politiek op het IJsselmuiden kussen gebracht. Toen in 1944 burgemeester jhr. mr. M. L. Quarles van Ufford overleed, bekleedde hij in dat nieuwe IJsselmuiden de functie van loco-burgemeester. Tijdens de bezetting door de nazi's betoonde hij zich een goede vaderlander met moed, toen hij met een deel van het secretariëpersoneel, onderdook en de sleutels van de gemeentelijke kluis, vol in bezettingstijd gevoelig materiaal, verdonkeremaande.

Als represaillemaatregel staken de nazi's zijn fraaie huis aan de Nieuweweg (nu geheten Burgemeester G. A. van Engelenweg) in brand. Na de oorlog zal de toenmalige Commissaris van de Koningin, mr. A. E. baron van Voorst tot Voorst, dat alles wel hebben laten wegen, toen hij Van Engelen bij H. M. de Koningin als burgemeesterskandidaat van harte aanbeval. Dat de nieuwe burgemeester naast zijn levenservaring (hij was 55 jaar) en de praktijk als raadslid en wethouder, niet veel vooropleiding meebracht om er zijn benoeming mee te onderbouwen, speelde blijkbaar geen doorslaggevende rol. En een “slechte” burgemeester was hij ook niet, al was er in representatie natuurlijk wel een heel verschil tussen de Zalker boer, die hij was, en de Zeeuwse salonjonker, die hem voorafging.

Wat de bestuurlijke uitoefening van zijn ambt betrof, had hij het geluk, dat hij naast zich een door de wol geverfde gemeentesecretaris als S. Sangers aantrof, om hem waar nodig te souffleren. En nodig was dat, want er ging geen raadsvergadering voorbij, waarin de burgemeester niet bij meerdere voorstellen zei: “De secretaris ‘ierzo zal jullie wel ee'm vertell'n 'oe 't zit.” Een enkele keer kon de secretaris niet voorkomen, dat duidelijk uitkwam, dat de burgemeester niet wist waarover hij het had. Bijvoorbeeld toen de raad werd gevraagd het boek van de historicus mr. G. J. ter Kuile “Geschiedenis van de Heerlijkheid Zalk en Veecaten enz.” met een

bedrag te subsidiëren, om het belang voor de gemeente IJsselmuiden. Toen Gait Abram de hamer over het aangenomen voorstel liet vallen, zei hij :”En as det boek in de winkel leg, dan wil ik ‘et ‘e’m. Ik wil wel ies lezen, wat as d’r veur ‘heerlijk’-eid’ an Zalk en Vecaten is”.

Toen burgemeester van Engelen in het IJsselmuider raadhuis werd geïnstalleerd op 26 februari 1946, had ik kortelings mijn eerste journalistenbaan aanvaard bij het Kamper Nieuwsblad van redacteur H. van Heerde, en het “verslaan” van bedoelde gebeurtenis was mijn taak. Bij die gelegenheid begreep ik, dat burgemeester Gait Abram voor de burgers van IJsselmuiden, en niet alleen voor hen, een bron van anekdotes zou worden. Nu ik aan het andere eind van mijn journalistieke loopbaan ben gekomen, zitten ze nog allemaal in mijn hoofd, en het verwondert mij, dat ze nooit eens gecoördineerd op schrift zijn gesteld. Dat moet dan nu maar eens gebeuren.

Boerenslim

Het begon al met de intredespeech van de nieuwe burgemeester. Mijn chef H. van Heerde had mij verteld, dat hij als vriendendienst die speech voor de spreker had geschreven. (“Ie bin nogal goed met de penne..”, zo was Van Engelen zijn verzoek aan diens vriend - van- de- krant begonnen.). Maar het liep anders af dan ik - en Van Heerde zelf - hadden verwacht, want behalve tot Van Heerde, had Gait Abram zijn verzoek om hulp ook nog gericht tot zijn rechterhand, secretaris Sangers, en tot zijn predikant, ds. A. Verhagen van de Gereformeerde Gemeente in Kampen. En ook deze twee hadden, onwetend van elkaars activiteit, aan het verzoek voldaan. Gait Abram - en daarmee bleek het hem aan boerenslimheid niet te ontbreken - had uit de drie toespraken de stukken geknipt, die hem het best bevielen en ze aan elkaar geplakt. Niemand van de toehoorders heeft gemerkt, wat er achter de wat vreemde samenhang van de intredespeech stak, behalve de drie “ghostwriters” onder hen, die uiterst verbaasd naar de edelachtbare spreker opkeken.

In de anekdotes komt ds. Verhagen nog een keer terug, waar het gaat om Gait Abrams voorkeur voor auto’s en autorijden. Bij zijn aankoop van een nieuwe “luxe wagen”, meende de autoverkoper geheel aan ‘s burgemeesters smaak en wens te hebben voldaan, toen hij een grote, zwarte limousine met witte wioldoppen voor hem had gereserveerd, maar hij had verkeerd gedacht. De burgemeester wees kwaad naar de wioldoppen en maakte onverbloemd zijn kritiek kenbaar. “Maar het is toch een prachtwagen, burgemeester”, probeerde de autoverkoper voorzichtig. De burgemeester wees nogmaals verstoord naar de witte wioldoppen en zei: “Ik mut d’r zundes toch ook mee nao de karke!”.

De koop ging niet door. Wel van een andere, even chique en zwarte limousine, maar dan zonder die oneerbiedige witte wioldoppen. Ds. Verhagen heeft het genoeg gehad er met de burgemeester een ritje in te mogen maken. De trotse automobilist Gait Abram had namelijk op zich genomen, de dominee te vervoeren naar een

naburige gemeente, voor een pastoraal bezoek. Bij aankomst vroeg de burgemeester: “En, domeneer, wat zeg ie d’r van? “Domeneer” antwoordde, nog na-bevend: “Broeder Van Engelen, de hele weg was mij één gebed.” In de auto was deze broeder hem een te “snelle jongen”.

Toch ontbrak het de burgemeester niet aan ouderwets gevoel voor ethiek. Dat bleek, toen de middenstandstentoonstelling “Kampen Roept” gebruik wilde maken van een perceel grond, aansluitend aan de Kamper Buitensociëteit, maar gelegen op IJsselmuiders grondgebied. Op dat terrein zou, als attractie bij de tentoonstelling, “Een Midzomernachtdroom” van Shakespeare worden opgevoerd, onder regie van de in Kampen geboren en getogen acteur Henk van Ulsen. Vanwege het IJsselmuiders grondgebied, was daarvoor de goedkeuring nodig van IJsselmuiders burgemeester, en de burgemeester had het vanwege zijn kerkelijke gezindte niet zo op toneelstukken. Toen hij dat organisator W. Duiveman en Henk van Ulsen had duidelijk gemaakt, toonde zijn ook aanwezige secretaris Sangers, ethisch wat “rekkelijker” te zijn dan zijn baas. Met een drogredenering probeerde hij Shakespeare en Van Ulsen voor de tentoonstelling te redden: “Het gaat niet om een toneelstuk, burgemeester, maar om een openluchtspel”, zei hij “verklarend”. Maar Gait Abram voelde nattigheid en antwoordde: “Ik wete ‘t verskil niet tussen een toneelstuk en een openluchtspel, maar ik wete wel, det ze mekare aldeur op de bek zitten!”. Dat de uitvoering niet is doorgegaan lag overigens niet aan de burgemeester, maar aan geldgebrek.

U ziet dat de meeste anekdotes over Gait Abram in de pointe gekruid zijn met zijn sappige taalgebruik. Zo ook die, waarin zijn uitstekende verhoudingen tot het gemeentepersoneel naar voren komen. Wanneer de IJsselmuiders brandweer deelnam aan een wedstrijd in groter verband, dan reisde de burgemeester graag met zijn manschappen mee. Het resultaat van zo’n wedstrijd was ook vaak om over naar huis te bellen. Maar een enkele maal ging het, zeer tot verdriet van Gait Abram, mis. Tijdens een bepaalde wedstrijdopgave, waarbij een hoog hangend emmertje van beneden af met een boogstraal moest worden volgespoten, lukte het de spuitgasten maar niet. Toen sprong de toeziende burgemeester op uit het eregestoelte, rende het strijdperk in en riep: “Ku’j now zo’n emmertien nog niet volspuiten? Ach man, ik z...k ‘et voll!”.

Dat de burgemeester trouwens zonder aanzien des persoons optrad, als hij zijn gesprekspartners zo smeugig aansprak, heeft de toenmalige burgemeester van Kampen, dr. W. P. Berghuis eens ervaren. Het gebeurde in het raadhuis van IJsselmuiden en het ging over de overdracht van de Trekvaart-een waterloop in het dorp IJsselmuiden en tot IJsselmuiders verdriet nog altijd in handen van de gemeente Kampen- door het gemeentebestuur van Kampen aan dat van IJsselmuiden. Van Engelen zat de besprekingen voor. Na een palaver van de aanwezige techneuten vroeg dr. Berghuis: “Meneer de voorzitter, mag ik daar ook nog iets van zeggen?” Voorzitter Van Engelen antwoordde: “Welja Bargúus, steek ie oe snotkoker d’r ook

maar ies in!” De overdracht kwam uiteindelijk rond, maar later bleek, dat Ijsselmuiden financieel lelijk aan het kortste eind trok. Maar dat doet er nu niet meer toe.

Proeme

Een goede eigenschap van burgemeester Van Engelen was, dat hij zo mogelijk voor iedereen klaarstond, die hem wilde spreken. Hij sprak daarbij vooral en met ere zijn Nedersaksische moedertaal, maar een probleem was wel, dat hij maar node afstand kon doen van zijn pruimpje tabak. Bij zijn onderdanen was dat probleem algemeen erkend, en zo ontstond in Ijsselmuiden het rijmpje, dat telkens opklonk, wanneer iemand vertelde, dat hij de burgemeester had gesproken:

*“En Gait Abram sprak,
met een proeme tabak.”*

En ik ga nu eindigen ter voorkoming, dat de lezers gaan denken, dat ik mijn loopbaan wil beëindigen als “stand-up comedian”. Ik hoop ook maar, dat ik met deze reeks anekdotes niet de indruk gewekt heb, dat ik burgemeester Van Engelen negatief heb willen afschilderen. Integendeel. Voor de pers was deze eenvoudige, genoeglijke burgervader, die soms wel degelijk van doortasten wist, een gerespecteerd burgemeester. En de raadsvergaderingen van Ijsselmuiden, met koffie van gemeentebode Riesebos en een “vulkoeke” van raadslid-bakker Wessels uit ‘s Heerenbroek, waren voor de persjongens een positieve, maandelijks verplichting.